

บทบาทสตรี : ภาวะผู้นำร่วมสมัย

Women's roles : contemporary leadership

อภิษฐา พรรณศรี

Apichaya Phansri

ธนกร ดรกมลกานต์

Tanakorn Donkamonkan

ไพฑูรย์ สวนมะไฟ

Phaitoon Suanmafai

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด

Mahachulalongkornrajavidyalaya University RoiEt Buddhist college

Email: phasri101@gmail.com

Received: 25 October 2023; Revised: 15 December 2023; Accepted: 23 February 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทด้านภาวะผู้นำร่วมสมัยของสตรี ผลการศึกษาพบว่า สตรีมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการองค์การมาโดยตลอด สตรีมีคุณสมบัติพิเศษหลายประการที่ทำให้มีความเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ ความละเอียดรอบคอบ ใส่ใจรายละเอียด และความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น ผู้นำสตรีในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องมีทักษะและคุณสมบัติเพิ่มเติมในด้านความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม และความสามารถในการปรับตัว ผู้นำสตรีที่มีคุณสมบัติเหล่านี้สามารถขับเคลื่อนองค์การไปสู่ความสำเร็จได้ ด้วยการใช้สติปัญญาอย่างเฉลียวฉลาด มองกว้าง คิดไกลในวิสัยทัศน์ขององค์กร ใฝ่หาความรู้ใหม่ๆ อยู่ ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีศรัทธาและยอมรับ ไว้วางใจ สามารถชักจูงผู้ร่วมงานให้ปฏิบัติหน้าที่ เพื่อไปสู่เป้าหมายร่วมกันและสามารถนำจริยธรรมมาใช้เป็นพื้นฐานในการคิดและการปฏิบัติก็จะทำให้การดำเนินงานด้านการบริหารประสบความสำเร็จสอดคล้องกับบริบทของการพัฒนาสังคมในยุคปัจจุบัน สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งของสตรีที่เป็นผู้นำในยุคนี้คือการสร้างพันธมิตร ในการหนุนนำองค์กรเพื่อนำไปสู่เป้าหมายขององค์กร และสิ่งสำคัญยิ่งคือการสร้างการมีส่วนร่วมของบุคลากรในหน่วยงาน เนื่องจากผู้นำไม่สามารถที่จะตัดสินใจได้เพียงผู้เดียว และควรให้ผู้นำคนอื่น หรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อประเมินความเสี่ยงจากการตัดสินใจร่วมกันการเข้ามามีส่วนร่วมดังกล่าวทำให้ลดความเสี่ยงในการบริหารงานที่อาจจะผิดพลาดให้น้อยลงและช่วยเสริมสร้างและพัฒนาองค์การให้ขับเคลื่อนไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: บทบาท, บทบาทสตรี, ภาวะผู้นำร่วมสมัย

Abstract

This academic article aims to study the contemporary leadership role of women. The results of the study found that Women is play an important role in organizational management with many unique traits that make them effective leaders such as prudence, attention to detail, and the ability to relate to others. Women leaders in the 21st century need additional skills and qualities in creativity, innovation, and adaptability. These qualified women leaders can drive organizations to success by using intelligence wisely, wide-sighted, and far-sighted in the vision of the organization, and constantly seeking new knowledge. The qualities of female leaders mentioned will make subordinates have faith, acceptance, trust, and be persuaded to perform their duties to achieve common goals. Ethics can be used as basis for thinking and practice. All of these will make administrative operations successful in line with the context of modern social development. Another important aspect of women's leadership today is to form partnerships and networks to help lead organizations toward their goals. Additionally, it creates the participation of people in the organization since leaders are unable to make decisions alone. They should allow executives or personnel related to that matter to participate in decision-making to assess the risk of the decision. Such participation reduces the negative impact caused by mismanagement and helps to develop the organization to drive efficiently.

Keywords: Roles, female role, contemporary leader

บทนำ

ในอดีตเมื่อกล่าวถึงผู้หญิง หรือสตรีเพศสังคมมักจะมองว่าเป็นกลุ่มคนที่อ่อนแอ มีพลังกำลังน้อย เป็นกลุ่มที่มีหน้าที่ต้องดูแลครอบครัว เหตุผลหลักน่าจะมาจากคติความเชื่อโบราณที่ว่า “ชายต้องเป็นช้างเท้าหน้า หญิงต้องเป็นช้างเท้าหลัง” และอีกเหตุผลหนึ่งน่าจะมาจากการที่สรีระร่างกายของผู้หญิงโดยธรรมชาติ เอื้ออำนวยให้ผู้หญิงกลายเป็นผู้มีบทบาทเป็นรองจากผู้ชาย จึงทำให้ผู้ชายสร้างกฎเกณฑ์ จารีตประเพณี และวิธีการดำเนินชีวิตให้เป็นประโยชน์ต่อผู้ชายให้มากที่สุดจนทำให้กลายเป็น “อคติ” นั้นเอง ตัวอย่างในอดีต มีหลายประการ อาทิการไม่ส่งเสริมให้ผู้หญิงได้รับการศึกษา หรือการไม่ให้ผู้หญิงเข้าไปมีบทบาทในทางการเมือง เป็นต้น ในเรื่องนี้ นายมีชัย วีระไวทยะ ได้วิพากษ์สังคมไว้เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2545 โดยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ว่า ความไม่เสมอภาคเป็นความโง่ของสังคมและแสดงถึงความด้อยพัฒนาของประเทศ เพราะไม่ใช้ทรัพยากรให้เต็มที่เหมือนกับ “มี 2 มือ 2 แขน แต่ใช้แขนเดียว” เช่นเดียวกับการไม่ให้ผู้หญิงมีบทบาทในสังคม (มานพ นักการเรียน, 2545)

ปัจจุบันบทบาทของสตรีได้เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลก จะเห็นได้ว่า สตรีคือผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประเทศแทบทุกด้าน นอกจากหน้าที่หลักในครอบครัวไม่ว่าจะเป็นการดูแลงานบ้าน ดูแลบุตร หรือการดูแลสมาชิกภายในครอบครัวแล้ว ปัจจุบันสตรีได้เปลี่ยนบทบาทของตนเองให้เข้ากับยุคสมัยใหม่ จะเห็นวากิจกรรและบทบาทของสตรีต่อสังคมมีบทบาทเด่นชัดขึ้น จนสตรีกลายเป็นผู้มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ เพราะสังคม

ปัจจุบันได้เปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อสตรีใหม่และกลุ่มพลังสตรีก็พยายามที่จะยกระดับเรื่องสิทธิและความเสมอภาค เพื่อแสดงออกถึงบทบาทและศักยภาพของสตรี โดยกลุ่มสตรีได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างและเสนอแนะแนวทาง ในการสร้างความเจริญให้กับสังคมและประเทศชาติ ดังจะเห็นได้จากวัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาสตรี ดังนี้

1) เพื่อให้คนไทยทุกเพศทุกวัยมีเจตคติที่เคารพเท่าเทียมระหว่างหญิงชาย ซึ่งจะนำไปสู่ความเสมอภาค ทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ชุมชนและครอบครัว เป็นสังคมที่เปิดโอกาสให้สตรีเข้ามามีส่วนร่วมในมิติ ต่างๆ อย่างเต็มศักยภาพ มีศักดิ์ศรีและทัดเทียมกัน

2) เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความเป็นธรรม มีความยุติธรรม และปราศจากการเลือกปฏิบัติคน ในสังคมไทยเข้าใจถึงสิทธิความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีเจตคติที่เป็นธรรม ปฏิบัติและยอมรับต่อ สิทธิที่เท่าเทียมกันของสตรีและบุรุษ

3) เพื่อเร่งพัฒนาศักยภาพและเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของสตรีในสังคมไทยทุกกลุ่มทุกวัย โดยเฉพาะกลุ่ม ที่อยู่ในภาวะลำบากหรือกลุ่มด้อยโอกาส โดยเน้นให้สตรีมีสุขภาพ(กายและใจ) สุขภาวะที่ดี สตรีสามารถเข้าถึง บริการสาธารณะขั้นพื้นฐานต่างๆ ที่ได้มาตรฐานมีระดับการศึกษาและความรู้ที่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพที่ มั่นคง การพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว และชุมชน มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดย สามารถเข้าใจและ ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อเข้าถึงข้อมูลความรู้และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ ในชีวิตอย่างมีศักยภาพ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง และทันโลกทันสมัย

4) เพื่อพัฒนาปรับปรุงมาตรการ กฎหมาย กลไก และกระบวนการที่เกี่ยวกับการพัฒนาสตรีเพื่อนำไปสู่ การมีสังคมที่เท่าเทียมกัน สตรีมีโอกาสและมีส่วนร่วมในทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองอย่างเต็มศักยภาพ และ เท่าเทียมกัน ลดปัญหาความเหลื่อมล้ำ และปัญหาความยากจนของกลุ่มเป้าหมายสตรีที่ด้อยโอกาส

5) เพื่อสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมที่สงบสุข มั่นคงปลอดภัย สตรีอยู่ในครอบครัวชุมชน และสังคม ที่ อบอุ่น มั่นคงและปลอดภัย ปราศจากความรุนแรงทุกรูปแบบ

6) เพื่อพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งของกลไกทุกระดับ และเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาสตรี ให้มี ประสิทธิภาพประสิทธิผล เพื่อเป็นกลไกและแนวทางหลักในการพัฒนาสตรีในทุกระดับ ซึ่งจะนำไปสู่ การบรรลุ เป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนระดับชาติ และยุทธศาสตร์การพัฒนาสตรี พ.ศ. 2560-2564

7) เพื่อพัฒนาสตรีในฐานะที่เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สาคัญของประเทศ ให้รู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง ที่ กำลังเกิดขึ้น ทั้งในอาเซียนและทั่วโลก รวมถึงเตรียมพร้อมเพื่อรองรับหรือป้องกันผลกระทบที่จะเกิดกับผู้หญิง ใน มิติต่างๆ จากการที่ประเทศได้เข้าสู่ประชาคมอาเซียน (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2563)

จากข้อมูลข้างต้นผู้เขียนพบว่า สังคมในยุคปัจจุบันมองสตรีว่าคือผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ แทบทุกด้าน นอกจากหน้าที่หลักในครอบครัวไม่ว่าจะเป็นการดูแลงานบ้าน ดูแลบุตร หรือการดูแลสมาชิกภายใน ครอบครัวแล้วปัจจุบันสตรีได้เปลี่ยนบทบาทของตนเองให้เข้ากับยุคสมัยกิจกรรมและบทบาทของสตรีต่อสังคมมี บทบาทเด่นชัดขึ้น จนสตรีกลายเป็นผู้มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ดังจะเห็นได้จากแนวคิดเกี่ยวกับสตรี ดังต่อไปนี้

1. แนวความคิดเกี่ยวกับสตรี

แนวความคิดด้านสตรีนิยม (Feminism) หลังสงครามโลกครั้งที่สองได้สิ้นสุดลงการเคลื่อนไหวของกลุ่ม สตรีนิยมก็เกิดขึ้นในทศวรรษที่ 1960 โดยมีชื่อเรียกว่า คลื่นลูกที่สอง (Second wave) ความเคลื่อนไหวของคลื่น ลูกที่สองในอุดมการณ์สตรีนิยมนั้นนอกจากจะเกี่ยวข้องกับความเสมอภาคของสิทธิด้านต่างๆระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย

แล้วยังเป็นการเคลื่อนไหวที่เรียกว่า การปลดปล่อยสตรี (Womens Liberation Movement) โดยมีสาระสำคัญดังนี้ “ การพิจารณาประเด็นปัญหาใดๆที่เกี่ยวกับสตรีจะต้องเล็งกระทำภายใต้กรอบความคิดเดิมที่ถือผู้ชายเป็นศูนย์กลางของความถูกต้อง ยกตัวอย่างเช่น การมองการเมืองที่ถือว่าเป็นกิจกรรมสาธารณะซึ่งส่วนใหญ่ผู้ชายเท่านั้นที่ถูกคาดหวังว่าจะเป็นผู้เกี่ยวข้องรับผิดชอบ ส่วนเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับการกิจกรรมสาธารณะ เช่นเรื่องภายในบ้านต้องเป็นหน้าที่ของผู้หญิงที่ต้องดูแลรับผิดชอบเป็นต้น

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิสตรี อุดมการณ์สตรีนิยมถือกำเนิดขึ้นในประเทศฝรั่งเศสโดยเริ่มปรากฏใช้ในทศวรรษ 1890 และคำว่า Feminism ในภาษาอังกฤษเริ่มใช้กันแพร่หลายในศตวรรษที่ 20 จากการศึกษาข้อมูลพบว่า แนวคิดหรืออุดมการณ์สตรีนิยมมิได้เกิดขึ้นพร้อมกับคำว่าสตรีนิยม และส่วนใหญ่เห็นว่าแนวคิดเกิดก่อนทฤษฎีที่อาจถือได้ว่าเป็นจุดกำเนิดของอุดมการณ์นี้มีอย่างน้อย 4 แนวคิด คือ

ทฤษฎีที่ 1 ถือว่า ลัทธิสตรีนิยมเกิดขึ้นมาตั้งแต่รุ่งอรุณแห่งความสำนึกในความเป็นมนุษย์ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ความคิดสตรีนิยมเริ่มตั้งแต่มนุษย์เริ่มแบ่งผู้ชาย-ผู้หญิง ตามทฤษฎีนี้สภาพจิตใจของผู้หญิง(The Female psyche) จะมีลักษณะพิเศษเฉพาะตัวไม่เปลี่ยนแปลงและแตกต่างจากจิตใจของผู้ชาย หรืออาจกล่าวได้ว่าสภาพจิตใจของผู้หญิงนั้นแนบแน่นและเป็นมิตรกับธรรมชาติมากกว่าสภาพจิตใจของผู้ชาย เรียกอีกแนวหนึ่งว่า สตรีนิยมในแนวนิเวศน์ (ecofeminist)

ทฤษฎีที่ 2 ให้น้ำหนักกับจุดกำเนิดของลัทธิสตรีนิยมที่ผลงานของ คริสตินา เดอ ปิซาน (Christina de Pizan) (1364-1430) ชาวอิตาลีเขียนหนังสือชื่อ Book of the City of Ladies (1405) ซึ่งเป็นเรื่องราวของสตรีจำนวนมากในอดีตที่ต้องการให้ผู้หญิงมีสิทธิในการศึกษาและการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าที่เป็นอยู่

ทฤษฎีที่ 3 ถือเอาผลงานของพร่า เบ็นท์ (Aphra Behn, 1640-1680) ซึ่งเป็นผู้ก่อกบฏขึ้นในเวสต์ อินเดีย (West Indies) เพื่อต่อต้านชาวต่างชาติรวมทั้งเป็นผู้รณรงค์เรื่องความเสมอภาคของผู้หญิงต่อผู้ชายอย่างเอาจริงเอาจังโดยตลอด

ทฤษฎีที่ 4 เป็นทฤษฎีที่นิยมนับถือกันอย่างแพร่หลายมากที่สุดในขณะนี้ คือ ถือเอาจุดกำเนิดของสิทธิสตรีนิยมอยู่ที่การตีพิมพ์หนังสือชื่อ A Vindication of the Right of Woman (บทพิสูจน์แห่งสิทธิสตรี) ในปีค.ศ. 1792 โดยนักเขียนชาวอังกฤษชื่อ แมรี โวลสโตนครฟท์ (Mary Wollstonecraft, 1759-1797) ผลงานของโวลสโตนครฟท์ เป็นการประกาศถึงเจตนารมณ์อันแน่วแน่ที่จะให้สิทธิ(right)ของผู้หญิงในแบบที่เสมอภาค(equality) กับผู้ชายเมื่อมีสองสิ่งนี้แล้วย่อมหมายความว่าในที่สุดแล้วผู้หญิงก็เป็นมนุษย์ที่มีอิสรภาพ(independence) หรือเป็นไทแก่ตัวเองเช่นเดียวกับผู้ชาย จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่า ทฤษฎีที่ 4 เป็นทฤษฎีที่ไม่สามารถปฏิเสธความสำคัญของสตรีเพศได้เพราะเรื่องราวของสตรีและสิทธิของสตรีได้รับการพิสูจน์แล้วจากผลงานอันเลื่องชื่อของโวลสโตนครฟท์นั่นเอง (สมเกียรติ วันทะนะ, 2544)

จากการศึกษาถึงแนวคิดด้านสตรีนิยมจากอดีตถึงปัจจุบันผู้เขียนพบว่า แนวคิดด้านสตรีนิยมได้ก่อกำเนิดขึ้นมาพร้อมกับความเป็นมนุษย์ เพียงแต่ว่าในอดีตเพศหญิงนั้นไม่สามารถที่จะแสดงออกในทางสังคมได้เนื่องจากกรอบที่เพศชายได้ปิดกั้นเอาไว้ ยุคปัจจุบันผู้หญิงเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมทางด้านต่างๆมากขึ้นโดยเฉพาะบทบาททางการเมืองที่ผู้นำของหลายประเทศเป็นผู้หญิงแสดงให้เห็นว่าสังคมยอมรับและเปิดโอกาสให้ผู้หญิงก้าวขึ้นมามีบทบาทมากขึ้น ยกตัวอย่างงานเขียนของ พ.อ. อินทวัชร ลี้จินดา ได้เขียนบทความ ลักษณะพิเศษของสตรี : การบริหาร โดยกล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า “ลักษณะพิเศษของสตรีกับการบริหารเป็นบทบาทของสตรีในยุคโลกาภิวัตน์

คนทุกคนล้วนอยู่ในองค์กรมีบทบาทของตนในสังคม การเป็นผู้บริหารนั้นทั้งชายและหญิงไม่สามารถเป็นผู้บริหารที่ดีได้ทุกคน แต่ผู้บริหารที่ดีก็มีทั้งผู้หญิงและผู้ชาย”

2. สิทธิ หน้าที่ และความเสมอภาคของสตรีในทัศนะพระพุทธศาสนา

พุทธศาสนาเปิดกว้างสำหรับสตรีโดยทั่วไป ทำให้สตรีทุกชนชั้นวรรณะมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ในทางพุทธศาสนา มิได้กำหนดให้ผู้หญิงต้องอยู่ในกรอบหรือบทบาทใดบทบาทหนึ่งเท่านั้น ผู้หญิงสามารถที่จะปฏิบัติธรรมและทำหน้าที่เผยแผ่ธรรมได้ไม่แตกต่างจากผู้ชาย ทั้งๆ ที่ผู้หญิงตามที่ปรากฏในคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาเหล่านี้ ล้วนอยู่ภายใต้บริบทของสังคมอินเดียที่มีศาสนาพราหมณ์เป็นกรอบความเชื่อใหญ่ แต่พระพุทธศาสนาโดยพระพุทธเจ้าและพระพุทธรูปก็มิได้เห็นด้วยกับบรรทัดฐานของศาสนาพราหมณ์ กลับให้โอกาสแก่ผู้หญิงได้มีส่วนร่วมในพระพุทธศาสนาอย่างอิสระ เพื่อนำสาวกไปสู่เป้าหมายคือ ความพ้นทุกข์เสมอ (กัญญภาค แมกกั, 2562)

3. บทบาทของสตรีในอดีต

ด้านเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่สังคมในอดีตเป็นสังคมเกษตรกรรม บทบาทของสตรีสมัยก่อน ทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่กับผู้ชายมาตลอด ยกตัวอย่างคำสอนในสังคมไทยที่มักจะสอนคู่แต่งงานก่อนร่วมชีวิตคู่ด้วยกันว่า “ผัวหาบ เมียคอน” เป็นต้น

ด้านสังคม บทบาทด้านสังคมในอดีตนอกจากการทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่ผู้ชายแล้วบทบาทหนึ่งที่ขาดไม่ได้คือ เพศหญิงต้องรับภาระดูแลครอบครัวตั้งแต่การดูแลบ้าน ดูแลญาติพี่น้อง หรือดูแลบุตร เนื่องจากในอดีตอยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่โดยเฉพาะในสังคมไทย ภาระความรับผิดชอบจึงตกเป็นของภรรยาเนื่องจากสามีไปทำงานนอกบ้าน เป็นต้น

ด้านการเมือง ยกตัวอย่างในอดีตประเทศไทยมีวีรสตรีเกิดขึ้นหลายท่าน ดังคำกล่าวตอนหนึ่งที่พูดถึงสตรีไทยว่า “ในยามศึกสงครามผู้หญิงไทยยังแต่งตัวเป็นชาย ถือดาบออกต่อสู้กับข้าศึกจนมีค่ายก่อกองผู้หญิงไทยว่า “หญิงไทยใจกล้าเป่ล็กี๊โกว ดาบก็แกว่ง แกร่งนักหนา” ยกตัวอย่างวีรสตรีไทยหลายท่าน อาทิ สมเด็จพระศรีสุริเยไทย, ท้าวเทพสตรี ท้าวศรีสุนทร และท้าวสุรนารี เป็นต้น

ดังนั้นจะเห็นว่าวิถีชีวิตของคนสมัยก่อนบทบาทของเพศหญิงมักจะเคียงข้างผู้ชายเสมอ สอดคล้องกับงานวิจัยของอารีย์ บินประทาน ได้ศึกษาบทบาทของสตรีไทยมุสลิมในการจัดการเศรษฐกิจในครัวเรือน : กรณีศึกษาชุมชนไทยมุสลิมในเขตเทศบาลเมืองเชียงใหม่ จากงานวิจัยพบว่า สตรีไทยมุสลิมในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ไม่เพียงแต่มีบทบาทในการจัดการเศรษฐกิจในครัวเรือนเท่านั้น หากยังมีส่วนช่วยในการควบคุมค่าใช้จ่ายในครัวเรือน และมีส่วนรวมในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ในครอบครัว ยิ่งไปกว่านั้นปัญหาหรืออุปสรรคต่อการมีบทบาทในการจัดการเศรษฐกิจในครัวเรือนของสตรีไทยมุสลิมในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่มีเพียงเรื่องของช่วงเวลาในการทำงาน อาจจะทำให้ขาดการปฏิบัติศาสนกิจประจำวันได้ในบางเวลา และการจัดหาแหล่งเงินทุนเพื่อใช้เปนนทุนในการประกอบอาชีพหรือทำธุรกิจนั้นค่อนข้างหาได้ยาก นอกจากนั้นยังพบว่าสตรีมุสลิมในเขตเทศบาลเมืองเชียงใหม่มีการสร้างเครือข่ายในชุมชนมุสลิมเพื่อเสริมรายได้ให้กับครอบครัว (อารีย์ บินประทาน, 2551)

4. บทบาทของสตรีในปัจจุบัน

ด้านเศรษฐกิจ สังคมปัจจุบันส่วนใหญ่ได้เปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรมาเป็นสังคมอุตสาหกรรม หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นสังคมแห่งการบริโภค ดังนั้นการผลิตในทางการเกษตรจึงมีการเปลี่ยนรูปแบบการผลิตมาเพื่อการค้ามากขึ้น บทบาทของผู้หญิงจึงเริ่มเปลี่ยนแปลง โดยมีโอกาสได้ออกไปทำงานนอกบ้านมากขึ้น ในยุคปัจจุบัน

บทบาทของสตรีเปลี่ยนไปเป็นอย่างมากในหลายๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นบทบาทนอกบ้านและบทบาทในบ้าน ผู้หญิงสมัยใหม่หลาย ๆ คนจะมีบทบาทหน้าที่การงานนอกบ้านมากกว่า ทำให้หลายๆ คนต้องมีการพัฒนาตัวเองแทบจะทุก ๆ เรื่องเพื่อให้ทันต่อยุคสมัย และเหตุการณ์ในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะบทบาทการเป็นผู้นำในองค์กรที่ดี ผู้หญิงที่ได้รับโอกาสเป็นผู้นำองค์กร ถือเป็นสิ่งที่ท้าทายเป็นอย่างมาก ตัวอย่างสตรีไทยที่ได้รับการยกย่องในระดับโลก เมื่อเร็วๆ นี้โดยพาดหัวข่าวว่า ผู้หญิงไทย ติดอันดับ "ผู้นำหญิงที่ประสบความสำเร็จแห่งเอเชีย" ผู้นำหญิงเหล่านี้มีทั้งผู้ก่อตั้งบริษัท, ผู้นำทางธุรกิจและการเมือง, นักวิทยาศาสตร์ และผู้นำระดับแถวหน้าของประเทศต่างๆ ทั่วภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ซึ่งผลการจัดอันดับมี 4 คนไทย ติดอันดับด้วย ได้แก่

- นวลพรรณ ล่ำซำ (มาตามแป้ง) กรรมการผู้จัดการ และประธานเจ้าหน้าที่บริหาร บริษัท เมืองไทยประกันภัย จำกัด (มหาชน) วัย 55 ปี

- น.ส.จรีพร จารุกรสกุล ผู้ร่วมก่อตั้งและประธานกรรมการ บริษัท ดับบลิวเอชเอ คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) วัย 54 ปี

- นางสาวรีนวดิ สุวรรณมงคล เลขาธิการ สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) วัย 57 ปี

- สุกัญญา จันสุตะ (เจี๊ไฝ) เชฟและเจ้าของร้านเจี๊ไฝ วัย 77 ปี และความอร่อยของร้านเจี๊ไฝก็ทำให้ได้รับรางวัลมิชลินมาตั้งแต่ปี 2560 (ผู้จัดการออนไลน์, 2565)

ตัวอย่างภาวะผู้นำระดับโลกที่เป็นสตรี เช่น Sanna Marin นายกรัฐมนตรีหญิงของฟินแลนด์ ฟินแลนด์ได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่มีความสุขที่สุดในโลกและมีระบบการศึกษาที่ดีที่สุดในโลก แต่ฟินแลนด์ก็มีกฎหมายที่กดขี่ นั่นคือ “the Trans Act” ซึ่งกำหนดให้บุคคลข้ามเพศต้องได้รับการตรวจคัดกรองสุขภาพจิตและทำหมันหากพวกเขาต้องการได้รับการยอมรับด้านเพศตามกฎหมาย Marin ตั้งใจที่จะเปลี่ยนแปลงสิ่งนั้น เธอพูดเพื่อสนับสนุนสิทธิของผู้คนว่า “ไม่ใช่หน้าที่ของฉันที่จะระบุตัวตนของบุคคลอื่น เป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะระบุตัวตนของตนเอง” นอกจากนี้ Marin ยังเป็นผู้นำรัฐบาลผสมที่มีหัวหน้าพรรคการเมืองเป็นผู้หญิงทั้งหมด เธอยังสนับสนุนที่จะยุติ “the Trans Act” ในนามของเฟมินิสต์ เธอพยายามขจัดแนวคิดที่ล้าสมัยเกี่ยวกับบรรทัดฐานทางเพศ และรับรองว่า ทุกคนสามารถกำหนดได้ว่าตนเองเป็นใครและสามารถดำเนินชีวิตตามที่ตนต้องการได้ (Connex Team, 2021)

ด้านสังคม เมื่อสังคมไทยเปลี่ยนมาเป็นสังคมอุตสาหกรรม บทบาทของสตรีสมัยก่อนที่ได้ทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่กับผู้ชายมาตลอดก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไป เพียงแต่บทบาทของสตรีเพศเด่นชัดมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการได้รับสิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมเพศชาย ทำให้สตรีมีโอกาที่จะพัฒนาศักยภาพของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการศึกษาผู้หญิงที่จบการศึกษาสูงๆ ในระดับปริญญาเอกมีมากมายในสังคมไทย หรือการยกย่องและเปิดโอกาสให้ผู้หญิงเข้ามามีบทบาทในทางสังคมมากขึ้น

ด้านการเมือง ในอดีตเพศหญิงจะถูกปิดกั้นในทางการเมืองแต่ปัจจุบันจะเห็นว่าด้านการปกครอง ผู้หญิงได้รับการคัดเลือกให้เป็น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือการเป็นนายกรัฐมนตรีซึ่งถือว่าเป็นตำแหน่งทางการบริหารที่สูงสุด ซึ่งตำแหน่งต่างๆ เหล่านี้เป็นการพิสูจน์บทบาทของผู้หญิงที่ต้องใช้ความเชื่อมั่นในตัวเองสูง และรวมถึงความรู้ความสามารถที่เพศหญิงที่ไม่แพ้เพศชาย

5. สตรีกับบทบาทภาวะผู้นำร่วมสมัย

เมื่อมีการกล่าวถึงความเป็นผู้นำของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง มักจะกล่าวถึงคุณลักษณะพิเศษของบุคคลคนนั้นว่ามีลักษณะที่พิเศษ หรือแตกต่างจากบุคคลทั่วไป เช่น บุคลิกภาพ, ความกล้าแสดงออก, ความเฉลียวฉลาด และมี

ความมั่นใจในตนเอง, กล้านำทีม เป็นต้น คุณลักษณะดังกล่าวข้างต้นช่วยสร้างให้บุคคลนั้นมีความแตกต่างจากผู้อื่น อาจเรียกว่าเป็นคุณลักษณะเฉพาะที่กลายมาเป็นสิ่งกำหนดในการชี้ถึงการเป็นผู้นำได้ และจะเป็นสิ่งที่มีอยู่เฉพาะตัวบุคคลที่จะถูกเลือก ซึ่งอาจเรียกว่าเป็นคุณลักษณะพิเศษก็ได้ ดังนั้นผู้ศึกษาควรทำการศึกษาความหมายของภาวะผู้นำเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการศึกษาซึ่งมีผู้กล่าวไว้อย่างน่าสนใจดังนี้

เชอร์เมอร์ฮอร์น (Schermerhorn, 2005) นิยามคำว่าภาวะผู้นำ เป็นกระบวนการในการสร้างแรงจูงใจให้บุคคลอื่นทำงานหนักเพื่อบรรลุภารกิจที่สำคัญ (2005)

ดูบริน (Dubrin, 2004) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ คือ ความสามารถในการสร้างความเชื่อมั่น และสนับสนุนบุคคลที่ต้องการเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์การ

วิลเลียมส์ ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำว่า เป็นกระบวนการโน้มน้าวบุคคลอื่นให้ทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายของกลุ่มหรือองค์การ (ชัยเสถียร พรหมศรี, 2557)

จากความหมายของภาวะผู้นำดังกล่าวข้างต้นผู้เขียนเห็นว่า ภาวะผู้นำต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับการโน้มน้าวหรือการมีอิทธิพลต่อบุคคลอื่นเพื่อให้กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องมีเป้าหมายและบรรลุเป้าหมายร่วมกัน จากการศึกษาบทบาทของสตรีในยุคปัจจุบันจะเห็นว่าสตรีมีบทบาทที่เปลี่ยนแปลงไปในเชิงก้าวหน้า คือบทบาทที่ผู้หญิงสามารถก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำได้ ปัจจัยที่ทำให้ผู้หญิงยุคใหม่กล้าเป็นผู้นำ คือการได้รับการเปิดโอกาสทางสังคมเพราะการศึกษาทำให้สถานภาพของเพศหญิงมีความเท่าเทียมกับเพศชาย ผู้หญิงเองก็มีความสามารถไม่แพ้ชาย โดยเฉพาะคุณลักษณะพิเศษที่ผู้หญิงมีเหนือกว่าผู้ชายคือจิตใจที่อ่อนโยน ทำให้ผู้หญิงที่เก่งสามารถโน้มน้าวจิตใจบุคคลอื่นได้มากกว่าผู้ชายดังจะเห็นได้จากการที่สังคมไทยเคยมีนายกรัฐมนตรีที่เป็นผู้หญิงคนแรก คือ ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร หรือการมีผู้ว่าราชการที่เป็นผู้หญิง, สส., กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้บริหารการปกครองส่วนท้องถิ่นในหลายๆ ที่ล้วนเป็นผู้หญิงทั้งสิ้น จึงทำให้เราเห็นบริบทและมุมมองผู้หญิงไทยที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตที่ผ่านมา จากอดีตจนถึงปัจจุบันคงไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าความสำเร็จหรือล้มเหลวขององค์การ หรือหน่วยงานนั้นส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับผู้นำเป็นหลัก ในศตวรรษที่ 21 เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมรอบด้านไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม ด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ฯลฯ สาเหตุดังกล่าวเหล่านี้ได้เข้ามากระทบหรือเข้ามาเกี่ยวข้องกับองค์การหรือหน่วยงานอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงเป็นเหตุผลที่ต้องทำให้องค์การหรือหน่วยงานมีการปรับตัวเพื่อปรับท่าทีและกระบวนการในการบริหารจัดการองค์การเพื่อความอยู่รอดขององค์การหรือหน่วยงาน ผู้นำที่สามารถนำพาองค์การไปสู่เป้าหมายได้นั้นไม่ใช่เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถด้านการบริหารจัดการอย่างเดียวเท่านั้นแต่จะต้องเป็นผู้นำที่สามารถนำเอาศาสตร์ด้านอื่นๆ มาประยุกต์ใช้ร่วมกันได้อย่างกลมกลืนผสมผสานเนื่องจากต้องบริหารทั้งคน และงานเพื่อไปในทิศทางเดียวกันคือเป้าหมายสูงสุดของแต่ละองค์การตั้งไว้ ดังคำกล่าวที่พระครูปลัดธรรมจริยวัตร,ดร. ได้อธิบายเรื่องภาวะผู้นำไว้ว่า ภาวะผู้นำมีนิยามพื้นฐานความคิดอยู่ 2 ประการ คือ (1) พื้นฐานความคิดเพื่อบรรลุความสำเร็จด้วยคนอื่น (2) มีพื้นฐานความคิดเพื่อการเปลี่ยนแปลงและเพื่ออนาคตที่ดีกว่า (สนุก สิงห์มาตร และคณะ, 2560)

ดังนั้นบุคคลที่มีบทบาทความสำคัญในการนำองค์การไปสู่เป้าหมายได้อย่างสำเร็จ ต้องอาศัยผู้นำที่มีความรู้ความสามารถเป็นหลัก ผู้นำในศตวรรษที่ 21 จึงควรมีคุณสมบัติที่เหนือกว่าคนอื่นๆ และที่สำคัญจะต้องเป็นผู้นำที่สามารถนำเอาศาสตร์แขนงต่างๆ และศิลปะ มาใช้ในการบริหารจัดการอย่างกลมกลืน โดยปราศจากความขัดแย้ง ถึงแม้ว่ากำเนิดของภาวะผู้นำจะขึ้นอยู่กับโอกาส สถานการณ์ หรือเกิดจากความต้องการของตนเองและของคนอื่นก็ตาม แต่ในทุกสังคมก็ต้องการผู้นำที่มีคุณสมบัติหรือมีภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับสถานการณ์นั้นๆ

เช่นเดียวกับผู้นำต้องมีการเปลี่ยนแปลงบริบทของตนเนื่องจากสังคมปัจจุบันมีการนำเอาเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาเป็นตัวแปรที่สำคัญ ของกระบวนการบริหารจัดการจึงทำให้เกิดการตื่นตัวทางสังคมของผู้นำในทุกระดับ

ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 จึงต้องบริหารจัดการภายใต้สภาวะที่มีเงื่อนไขมากมายกำหนด ทั้งปัจจัยภายนอก เช่น สภาวะเศรษฐกิจ, การเมือง, สังคม เป็นต้น ที่เข้ามาเป็นเงื่อนไข เข้ามามีผลต่อองค์กร เป็นต้น ส่วนปัจจัยภายใน เช่น เรื่องของคนในองค์กร, เรื่องงบประมาณ, เรื่องของโครงสร้างองค์กร หรือแม้แต่เรื่องของการบริหารจัดการภายในองค์กรเอง เป็นต้น ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อองค์กรอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นอกจากนี้ ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เข้ามามีผลต่อการปรับเปลี่ยนแนวคิดและกระบวนการในการบริหารจัดการ ส่งผลให้เกิดการตื่นตัวของผู้นำในทุกระดับเพื่อที่จะนำเอาองค์ความรู้ใหม่ๆ มาบูรณาการกับการบริหารจัดการให้การบริหารจัดการสามารถดำเนินไปได้ ผู้นำในศตวรรษที่ 21 จะเป็นอย่างไรนั้น ดุษฎีรัตน์ โกสุมภ์ศิริ ได้สังเคราะห์คุณลักษณะของผู้นำที่สอดคล้องกับภาวะผู้นำศตวรรษที่ 21 ดังนี้

1) ภาวะผู้นำแบบพินิกำลัง (Synergistic Leadership) ภาวะผู้นำแบบพินิกำลังจะให้ความสำคัญกับองค์กรและการให้คุณค่ากับความเป็นสมาชิกขององค์กร เป็นผู้นำที่มุ่งเน้นการบำรุงรักษาทีมงานซึ่งผู้นำต้องใช้แนวคิดแบบองค์รวมในการบริหารจัดการเพื่อการขับเคลื่อนยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม ความเคารพ ความต้องการก้าวหน้าในอาชีพ

2) ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม (Ethical Leadership) ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมหมายถึงผู้นำที่ยึดถือหลักการหรือหลักจริยธรรมเป็นสำคัญ การปฏิบัติและการตัดสินใจใดๆ ก็ตามต้องคำนึงถึงจริยธรรมเป็นสำคัญ เพื่อเป็นผู้นำต้นแบบทางจริยธรรมสร้างความศรัทธาและความไว้วางใจตลอดทั้งความน่าเชื่อถือทำให้เกิดความเคารพต่อตัวผู้นำเอง

3) ภาวะผู้นำดิจิทัล (Digital Leadership) หมายถึงผู้นำที่มีความสามารถทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าผู้นำด้าน IT เนื่องจากในสังคมยุคศตวรรษที่ 21 เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เป็นสังคมเครือข่าย และเป็นสังคมสารสนเทศ จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้นำยุคใหม่ต้องเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย และเสริมสร้าง และเรียนรู้เพื่อให้เกิดทักษะใหม่ๆ เพื่อสอดคล้องกับการพัฒนาด้านเทคโนโลยีดังนั้นผู้นำในยุคไอทีจะต้องมีความสามารถในการปรับตัว มองกว้าง คิดไกล ใฝ่ความรู้ทางด้านไอที เพราะสังคมยุคไอที ไม่คงที่ เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา สอดคล้องกับ พัทธมน นนทธารณ์ (2556) ได้กล่าวถึงภาวะผู้นำเชิงอิเล็กทรอนิกส์ (e-leadership) ว่าเป็นกระบวนการอิทธิพลทางสังคมที่สื่อสารผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงในทัศนคติ ความรู้สึก ความคิด พฤติกรรม และ/หรือผลการปฏิบัติงานของปัจเจกบุคคล กลุ่ม /หรือองค์กร

4) ภาวะผู้นำยอดเยี่ยม (Transcendental Leadership) คือผู้นำที่มีคุณลักษณะดังนี้ คือ เป็นผู้นำที่อยู่เหนืออัตตาและความปรารถนาของตนเองสามารถทำให้ผู้ตามตอบสนองจุดหมายที่ดีขึ้น สร้างความสามัคคีในองค์กร มีความยุติธรรม ซึ่งพอประมวลภาวะผู้นำยอดเยี่ยมยุคปัจจุบันเปลี่ยนจากการยึดมั่นในตนเอง เป็น มีจิตสำนึกในตนเองเปลี่ยนจากการพูด เป็น การกระทำเปลี่ยนจากความเป็นอิสระจากกัน เป็น การพึ่งพาอาศัยกันเปลี่ยนจากรายบุคคล เป็น หมู่คณะ เปลี่ยนจากประเทศที่แยกกัน เป็น ชุมชนโลกที่บูรณาการกัน รับฟังการสะท้อนผล ยึดค่านิยมเป็นศูนย์กลาง มีทัศนระดับโลก และ อำนวยความสะดวกต่อสุนทรียสนทนา (ดุษฎีรัตน์ โกสุมภ์ศิริ, 2560)

ชัยเสกสรรค์ พรหมศรี (2549) ได้กล่าวถึงผู้นำในศตวรรษที่ 21 ไว้ในหนังสือ ภาวะผู้นำองค์กรยุคใหม่ ไว้ว่า ภาวะผู้นำต้องมีความรอบรู้และศึกษาข้อมูลทั้งในด้านเศรษฐกิจสังคมและการเมืองของประเทศต่างๆ เพราะการ

แข่งขันทางธุรกิจมีการซื้อขายสินค้าและการบริการระหว่างประเทศต่างๆ ทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นการแข่งขันในระดับสังคม ระดับประเทศหรือระดับโลกก็ตาม การเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ย่อมส่งผลกระทบต่อสังคมเราทั้งสิ้น คุณลักษณะที่สำคัญต่อการนำไปสู่การเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพในยุคนี้จึงควรมี การคิดแบบโลกาภิวัตน์ (Thinking Globally) เล็งเห็นเรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Appreciating Cultural Diversity) พัฒนาความชำนาญทางด้านเทคโนโลยี (Developing Technology Savvy) สร้างคู่ค้าทางด้านธุรกิจและพันธมิตร (Building Partnerships and Alliances) และสร้างการมีส่วนร่วมในการเป็นผู้นำ (Sharing Leadership)

จากข้อความข้างต้นผู้เขียนเห็นว่า คุณลักษณะสำคัญของผู้นำในศตวรรษที่ 21 จะต้องมีความเข้าใจในมุมมองที่กว้างในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ที่เปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน ซึ่งจะต้องเป็นมุมมองในฐานะที่ตนเองก็เป็นเพียงประชากรคนหนึ่งของโลก สามารถเล็งเห็นความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม ตลอดทั้งค่านิยมของบุคคลปัจจุบัน ความเป็นผู้นำในด้านธุรกิจ จำเป็นต้องมีความรู้ และความสามารถในการสื่อสาร เนื่องจากในยุคปัจจุบันได้มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้อำนวยความสะดวกมากขึ้น ซึ่งผู้นำต้องมีความสามารถในเรื่องเหล่านี้ สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งของผู้นำในยุคนี้ก็คือการสร้างพันธมิตร ในการหนุนนำองค์กรเพื่อนำไปสู่เป้าหมายขององค์กร และสิ่งสำคัญยิ่งคือการสร้างการมีส่วนร่วมของบุคลากรในหน่วยงาน เนื่องจากผู้นำไม่สามารถที่จะตัดสินใจได้เพียงผู้เดียว และควรให้ผู้นำคนอื่น หรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อประเมินความเสี่ยงจากการตัดสินใจร่วมกัน การเข้ามามีส่วนร่วมดังกล่าวทำให้ลดความเสี่ยงในการบริหารงานที่อาจจะผิดพลาดให้น้อยลง

ดังนั้นผู้นำในยุคปัจจุบันควรพัฒนาศักยภาพของตนไปสู่ความเป็นผู้นำในศตวรรษที่ 21 โดยผู้นำต้องสามารถนึกกำลังเพื่อบรรลุเป้าหมายหรือความสำเร็จในองค์กร นอกจากนี้การเป็นผู้นำที่ดีนั้นต้องคำนึงถึงจริยธรรมเป็นสำคัญและต้องเป็นผู้นำที่มีความหนักแน่น เนื่องจากในยุคไอทีที่ข้อมูลข่าวสารเปลี่ยนแปลงรอบด้าน ดังนั้นผู้นำในศตวรรษที่ 21 จะต้องมีความสามารถในการปรับตัว มองกว้าง คิดไกล ใฝ่หาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอและสิ่งสำคัญสูงสุดคือต้องเป็นผู้นำที่อยู่เหนืออัตตาและความปรารถนาของตนเอง อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนยังเห็นว่าภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ไม่ได้จำกัดที่ว่าผู้นำจะเป็นได้เฉพาะเพศชายเท่านั้น เพศหญิงก็สามารถเป็นผู้นำที่มีคุณภาพ และสามารถบริหารจัดการองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลไม่แพ้ผู้ชายเนื่องเพศหญิงมีความละเอียด เรื่องของการทำงานนั่นเอง และการที่สตรีจะดำเนินงานด้านการบริหารให้ประสบความสำเร็จได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยคุณลักษณะที่พิเศษหลายประการที่ผู้หญิงมี เช่น ความละเอียดรอบคอบในการทำงาน การใส่ใจในเรื่องที่มีรายละเอียดปลีกย่อยมากมายที่เพศชายส่วนใหญ่ไม่ค่อยสนใจ เป็นต้น นอกจากนี้ผู้นำในยุคนี้ควรมีการศึกษาคุณสมบัติตามแบบผู้นำยุคเก่าด้วย เช่น มีสติปัญญา มองกว้าง คิดไกล ในวิสัยทัศน์ขององค์กรใฝ่หาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีศรัทธาและยอมรับ ไว้วางใจ สามารถชักจูงเขาให้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อไปสู่เป้าหมายร่วมกันและนำจริยธรรมมาใช้เป็นพื้นฐานในการคิดและการปฏิบัติ ก็จะทำให้การดำเนินงานด้านการบริหารประสบความสำเร็จสอดคล้องกับบริบทของการพัฒนาสังคมในยุคปัจจุบัน โดยสตรีควรพัฒนามาบทบาทภาวะผู้นำของตนให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ดังนี้

ประการที่หนึ่ง สตรีกับความสัมพันธ์ครอบครัว การเริ่มต้นพัฒนาสตรีให้มีคุณภาพควรจะมีการกำหนดบทบาทและการพัฒนาด้านศักยภาพ ความพร้อมของสตรีก่อนที่สตรีจะออกไปสู่สังคมในปัจจุบัน ในด้านต่างๆ ดังนี้

ด้านแรก ให้ความสำคัญในเรื่องของการศึกษา เพราะการศึกษาถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนา สตรีทุกคนจึงจำเป็นต้องศึกษาเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาเพื่อยกระดับให้ตนเองมีความรู้ ความสามารถเท่าเทียมกับผู้อื่น และจะต้องรู้จักพัฒนาตนเอง ก้าวทันกับเทคโนโลยีที่กำลังมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในโลกปัจจุบัน

ด้านที่สอง เป็นเรื่องของสุขภาพอนามัยที่ดีของสตรี ก็ถือเป็นเรื่องที่สำคัญอีกเรื่องหนึ่งที่ส่งผลให้สตรีมีกำลังกาย กำลังใจที่สมบูรณ์ แข็งแรง และมีภูมิคุ้มกันที่ดีต่อการดำรงชีวิตร่วมกับคนอื่นๆ เพราะหากสตรีมีสุขภาพที่ไม่แข็งแรงอาจจะทำให้ขาดโอกาสในการทำกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวันที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องต่างๆ

ด้านที่สาม เป็นเรื่องของการประกอบอาชีพและรายได้ ในสังคมปัจจุบันถือได้ว่าเงิน เป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการดำเนินชีวิต เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกับปากท้องที่มีผลต่อการดำรงชีวิตในแต่ละวัน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่สตรีทุกคนจะต้องมีอาชีพและมีรายได้เพียงพอเพื่อช่วยเหลือครอบครัวเพื่อให้ครอบครัวดำรงอยู่ในสภาวะที่มั่นคง ในสถานการณ์ที่เศรษฐกิจกำลังประสบปัญหาภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทุกครอบครัวจะต้องได้รับผลกระทบของระบบเศรษฐกิจไม่มากนักน้อย ซึ่งหากสตรีทุกคนมีรายได้ที่แน่นอน มั่นคง ถาวร ก็จะส่งผลให้สภาพความเป็นอยู่ของครอบครัวก็จะอยู่ดีกินดี ครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และเมื่อสถาบันครอบครัวซึ่งถือเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุด เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาที่จะนำไปสู่การพัฒนาในระดับต่อไปคือระดับชุมชน

ด้านที่สี่ ด้านสิ่งแวดล้อม ในการดำรงชีวิตของสตรีย่อมมีความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ดังนั้นสตรีจึงต้องมีวิธีการในการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี ซึ่งหากในพื้นที่ๆที่สตรีและครอบครัวอาศัยอยู่เต็มไปด้วยยาเสพติด อาชญากรรม โรคติดต่อ ฯลฯ สตรีและครอบครัวของตนเองก็จะอยู่อย่างไม่สงบสุข ระหวาดระแวงอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากได้อยู่ท่ามกลางอันตราย ดังนั้นเพื่อร่วมสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีสตรีจึงควรมีวิธีในการจัดการกับสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมและเกิดการพัฒนาย่างตรงจุด

ด้านที่ห้า ด้านการเมืองการปกครอง สตรีจะต้องมีบทบาทในการเข้าร่วมต่อกระบวนการเคลื่อนไหวต่างๆ อาทิ การร่วมเดินขบวนต่อต้านนโยบายของรัฐต่างๆ รวมไปถึงกระบวนการเรียกร้องต่างๆ ดังที่เห็นในปัจจุบัน และในบางครั้ง สตรีได้โอกาสก้าวสู่การเป็นแกนนำของกลุ่มต่อต้านในหลายๆ กรณี เช่น กลุ่มต่อต้านคัดค้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้าหินกรูด-บ่อนอก กลุ่มคัดค้านต่อต้านการก่อสร้างโรงบำบัดน้ำเสียคลองด่าน ในปัจจุบันก็ยังคงมีผู้นำประเทศเป็นสตรี เพราะสตรีมีโอกาสนในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครอง เพื่อเข้าไปร่วมในการวางแผนในการพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง

ประการที่สอง การสร้างพลังและเครือข่ายสตรี ปัจจุบันสตรีมีโอกาสมามีส่วนร่วมในชุมชนโดยเฉพาะการรวมตัวกันเองในกลุ่มสตรีด้วยกัน เช่น กลุ่มสตรีอาสาสมัคร กลุ่มอาชีพสตรี กลุ่มสตรีผู้นุรักษ์สิ่งแวดล้อม คณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน (กพสม.) คณะกรรมการพัฒนาสตรีตำบล (กพสต.) คณะกรรมการพัฒนาสตรีจังหวัด (กพสจ.) เป็นต้น การรวมตัวกันเองในกลุ่มสตรีเพื่อสร้างเครือข่ายอย่างหลากหลาย ส่งผลให้สตรีมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการเป็นบุคคลที่มีจิตสำนึกสาธารณะ โดยผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์และแสวงหาแนวทางที่จะส่งผลให้ชุมชนให้น่าอยู่และเป็นส่วนหนึ่งในการที่จะสร้างพลังร่วมกันและก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนสู่ความเป็นชุมชน

ประการที่สาม การสร้างภาวะผู้นำสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การที่สตรีมีภาวะผู้นำในการเข้าร่วมบริหารจัดการกับกลุ่มองค์กร ที่มีการผสมผสานในมิติชายหญิง เพื่อสร้างความเข้มแข็งโดยการมองกิจกรรมที่ปฏิบัติ คือ หากสตรีได้รับข่าวสารที่ดี ทันสมัย จะช่วยให้ผู้นำชุมชนที่เป็นสตรีได้ใช้ประโยชน์ในการรู้สภาพ

ปัญหา สาเหตุของปัญหา โดยเฉพาะข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาในด้านต่างๆ ของคนในชุมชน ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตของสตรีไปสู่ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นสำหรับใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาในเรื่องต่างๆ ที่เห็นสมควรแก่การพัฒนา โดยทุกฝ่ายจะต้องช่วยกันตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ผู้นำสตรีเป็นคนที่ทันสมัยทันเหตุการณ์ ด้านกิจกรรมของกองทุนต่างๆ ในทุกชุมชนมีทรัพยากรที่แตกต่างกันออกไปตามความเหมาะสมของสภาพภูมิอากาศและภูมิประเทศ

ดังนั้นทรัพยากรจึงมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยพัฒนาในเรื่องของการจัดการเงินในการดำเนินการกิจกรรมต่างๆ ที่สอดคล้องกับทุนที่มีในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดและส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนให้มีส่วนร่วมภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ซึ่งผู้นำสตรีก็จะมีส่วนในการสำรวจกองทุนจัดทำทะเบียนโดยเข้าไปมีส่วนร่วมบริหารกองทุน หากใช้กองทุนให้สอดคล้องและคุ้มค่ากับประโยชน์ที่ได้รับกับชุมชน ทำให้ชุมชนมีจุดแข็งในด้านเงินทุน การขยายกิจกรรมจะสามารถช่วยในการส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็ง รวมทั้งเรื่องของ การค้นหาทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งทุนชุมชนสามารถจำแนกได้ 5 ประเภท ได้แก่ ทุนมนุษย์ (Human Capital), ทุนสังคม (Social Capital), ทุนกายภาพ (Physical Capital), ทุนธรรมชาติ (Natural Capital), ทุนการเงิน (Financial Capital) ซึ่งล้วนแต่เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มกลายเป็นรายได้ มีทั้งเรื่องอาหาร สิ่งประดิษฐ์ ศิลปวัฒนธรรม และการท่องเที่ยว เป็นต้น หากสตรีได้พยายามพัฒนาที่วัตถุดิบ การผลิต การตลาด โดยผ่านการรวมกลุ่มองค์กรที่เป็นเครือข่ายก็จะก่อให้เกิดรายได้ภายในชุมชนภายใต้การบริหารจัดการทุนชุมชนที่สามารถก่อให้เกิดทรัพยากรที่ไม่มีค่ากลายเป็นมูลค่าที่มหาศาลให้แก่ชุมชน ทำให้ชุมชนมีรายได้และมีการพัฒนาในส่วนต่างๆ ตามมาที่ส่งผลให้ชุมชนเกิดการพัฒนาไปสู่ทางที่ดีขึ้นตามลำดับ (กอบกุล อิงคุทานนท์, 2537)

สรุป

ปัจจุบันบทบาทของสตรีในการนำองค์กรให้ไปถึงเป้าหมายมีให้เห็นอย่างมากมายในสังคมปัจจุบัน ซึ่งเป็นการชี้ให้สังคมและโลกได้เห็นว่า ศักยภาพของหญิงไม่ด้อยกว่าผู้ชาย อาจแตกต่างกันเพียงรูปร่างทางกายภาพเท่านั้น แต่สิ่งที่ผู้หญิงสามารถมีและทัดเทียมผู้ชายคือ ด้านความรู้ การศึกษา สติปัญญา หรือแม้แต่เรื่องของคุณธรรม เป็นต้น นอกจากนี้คุณลักษณะที่สำคัญของผู้นำในศตวรรษที่ 21 คือ จะต้องเป็นผู้นำที่มีความเข้าใจในมุมมองที่กว้างในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ สามารถเล็งเห็นความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม ตลอดจนทั้งค่านิยมของบุคคล กลุ่ม หรือสังคมได้ ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ และความสามารถในการสื่อสาร เนื่องจากในยุคปัจจุบันได้มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้อำนวยความสะดวกมากขึ้น ซึ่งผู้นำต้องมีความสามารถในการเรื่องเหล่านี้ สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งของผู้นำในยุคนี้ก็คือการสร้างพันธมิตร ในการหนุนนำองค์กรเพื่อนำไปสู่เป้าหมายขององค์กร และสิ่งสำคัญยิ่งคือการสร้างการมีส่วนร่วมของบุคลากรในหน่วยงาน ดังนั้นบทบาทผู้นำของสตรีในปัจจุบัน จึงต้องเป็นผู้นำที่มีมุมมองที่กว้าง คิดไกลในวิสัยทัศน์ขององค์กร ใฝ่หาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ (กลยุทธ์) ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีศรัทธาและยอมรับ ไว้วางใจสามารถชักจูงบุคลากรในองค์กรให้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อไปสู่เป้าหมายร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพและที่สำคัญผู้นำในยุคนี้ต้องไม่มองข้ามการนำจริยธรรมมาใช้เป็นพื้นฐานในการคิดและการปฏิบัติ เพราะหลักคุณธรรม จริยธรรมเมื่อนำมาปฏิบัติแล้วสามารถเห็นผลได้อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม ซึ่งจะทำให้การดำเนินงานด้านการบริหารประสบความสำเร็จสอดคล้องกับบริบทของการพัฒนาสังคมในยุคปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- กอบกุล อิงคทานนท์. (2537). ผู้หญิงกับอำนาจที่จะแปรเปลี่ยน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คบไฟ.
- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2563). แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสตรีระยะที่ 1 (พ.ศ. 2563-2565). กรุงเทพมหานคร: กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว.
- กัญญลักษณ์ แมกกี้. (2562). เพศสภาพและบทบาทสตรีในฐานะอุปาสิกาตามทรรศนะทางพระพุทธศาสนา. วารสารพุทธมัตต์. 4(2), 54-60.
- ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี. (2557). ภาวะผู้นำร่วมสมัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ปัญญาชน.
- _____. (2549). ภาวะผู้นำองค์กรยุคใหม่. กรุงเทพมหานคร: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- ดุขฎิรัตน์ โกสุมภ์ศิริ. (2560). ภาวะผู้นำแบบดุลยภาพ : ภาวะผู้นำสำหรับศตวรรษที่ 21. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม จาก <http://leader1234.blog.spot.com>
- ผู้จัดการออนไลน์. (2565). ผู้หญิงไทย ติดอันดับ "ผู้นำหญิงที่ประสบความสำเร็จแห่งเอเชีย" เรียกใช้เมื่อ 12 มกราคม 2565 จาก <https://m.mgonline.com/infographic/detail/9650000003545>
- พิพัฒน์ นนทนาธรณ์. (2556) ภาวะผู้นำเชิงปฏิบัติการ : LIFE Model. กรุงเทพมหานคร: บริษัท วิสต้า อินเตอร์ปรีน จำกัด.
- มานพ นักการเรียน. (2545). พระพุทธศาสนากับสตรีศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สนุก สิงห์มาตรและคณะ.(2560). คุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรในศตวรรษที่ 21. การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัย ระดับบัณฑิตศึกษารั้งที่ 2. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สมเกียรติ วันทะนะ. (2544). อุดมการณ์ทางการเมืองร่วมสมัย. จังหวัดนครปฐม: โรงพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตรแห่งชาติ.
- อุ้นเรือน ทองอยู่สุข. (2547). มิติสตรี วิธีสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อารีย์ บินประทาน.(2551). สารานิพนธ์เรื่องการศึกษบทบาทของสตรีไทยมุสลิมในการจัดการเศรษฐกิจในครัวเรือน: กรณีศึกษาชุมชนไทยมุสลิมในเขตเทศบาลเมืองเชียงใหม่.มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Connex Team. (2021). สุดยอด 12 ผู้นำหญิง ที่สร้างแรงบันดาลใจให้กับคนทั่วโลก. เรียกใช้เมื่อ 12 มกราคม 2565 จาก www.authors/Connex%20Team.2
- Dubrin, A. J. (2004). Leadership : Research Findings, Practice, and Skills. 4 th ed. New York: McGraw - Hill.
- Schemerhorn, J.R. (2005). Management 7th ed. New York: John Wiley & Sons.